

'Wrijven in blinde vlekken'

Concept jaarplan 2020 vereniging Noorden Duurzaam

Samengesteld door het bestuur van de vereniging en te behandelen in de ALV van 27-11-2019. Daarna te publiceren op de website van Noorden Duurzaam.

Ontwikkelingen

Duurzame ontwikkeling. In 2019 is de aandacht voor duurzame ontwikkeling flink toegenomen. Het urgentiebesef en de vliegschaamte werden gevoed door nieuwe feiten over klimaat, oceanen, bosbranden en microplastics. Daar kwam bij het debat over het klimaatakkoord, de stikstofcrisis en PFAS. Zelfs de bevolkingspolitiek en de grenzen aan economische groei zijn weer uit de kast gehaald. Toch blijft er een hardnekkige blinde vlek in de 'bubble' van duurzame ontwikkeling. De blik blijft gericht op duurzaam innoverende bedrijven en op de golf van burgerinitiatieven voor een betere wereld. Van het openbaar bestuur verwachten we maar weinig want in krappe coalities zijn transitie immers electorale risico's. De grootste hefboom voor transitie blijft daardoor onderbenut.

Nieuwe democratie. Het debat over nieuwe democratie is ook zo'n bubble met een blinde vlek. Na jaren van onrust over afnemend vertrouwen in de politiek en na talrijke experimenten met loting, burgertoppen en referenda verscheen in december 2018 het rapport van de staatscommissie parlementair stelsel. Dat adviseert tientallen aanpassingen, maar niet de fundamentele herziening die voor aanpak van de duurzaamheidskwestie nodig is. Ook het omgeploegde Malieveld en de conclusie dat niet alles kan zet die herziening niet in gang. We blijven kleuren binnen de lijntjes van 1848 die polariserende concurrentie tussen politieke partijen voorschrijven. Dat werkt voor ons als we nu een taart moeten verdelen, maar niet voor achterkleinkinderen die hopen dat we nog iets overlaten.

Missie

Iemand moet het doen. In eerdere jaarplannen schreven we al dat we als vereniging opschuiven. We kwamen van Cradle to cradle en gingen naar integrale visie op duurzame ontwikkeling. Inmiddels doen we experimenten op het grensvlak van duurzaamheid en democratie. Dat is met risico van onbegrip want het is van twee kanten gezien in een blinde vlek. We doen het toch, vanuit 1) de breed gedeelde observatie dat de noodzakelijke duurzaamheidstransitie bij lange na niet snel genoeg gaat, 2) onze visie dat voor echte versnelling grondige herzieningen in het openbaar bestuur nodig (en mogelijk) zijn, en 3) de observatie dat zowel de duurzaamheidsbeweging als de democratische vernieuwers hiertoe onvoldoende tempo maken. Ergens moet dit opgepakt worden. Een regionale vereniging als die van ons is puur praktisch gezien geen slechte kandidaat. We staan immers tussen de beweging van onderop en het bestuur van bovenaf. We zijn verbonden met de provincies, gemeenten, wijken en buurten, en via het programma DuurzaamDoor ook met het rijk. We hebben goede contacten met de wetenschap. Wij hebben duurzame initiatiefnemers aan boord en ook democratische vernieuwers.

Verschuivende missie. In het jaarplan 2017 spitsten we onze missie toe op faciliteren van tafels:

“De missie van de vereniging Noorden Duurzaam is om in de noordelijke regio een gedeelde faciliteit te zijn van transitietafels en hun leden, die hen in staat stelt duurzame ontwikkeling te versnellen door gezamenlijke, samenlevingsbrede projecten.”

In het jaarplan 2019 kwam de samenwerking *tussen* tafels op de voorgrond:

“Bestaande en nieuwe tafels uitnodigen tot parlementaire samenwerking en ze voorzien van wat ze daarbij nodig hebben.”

In dit jaarplan 2020 leggen we aan de ALV voor:

“De missie van de vereniging Noorden Duurzaam is regionaal en landelijk transitieversnelling te bevorderen door experimenten met nieuwe democratie op basis van tafelnetwerken.”

We leggen de lat nog wat hoger dus, met tafelnetwerken als voorgestelde samenwerkingsvorm voor transitie èn voor democratie. Ook een sterker accent op experiment, omdat we ook niet alles weten maar wel in een positie zijn om nieuwe concepten in de praktijk uit te proberen.

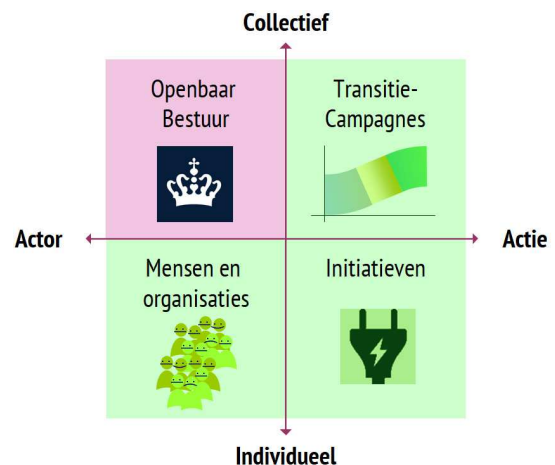
Waar dit toe leidt weten we niet, maar dat weten we ook niet van groeiende chaos in de wereld. Moeten we nu kiezen tussen blijven doen wat we altijd deden en risico's nemen in blinde vlekken dan kiezen we voor het laatste.

Staan we nog in contact met tafels in en buiten de vereniging als we deze kant op gaan? Want het vraagt nogal wat. Van brancheorganisaties bijvoorbeeld dat ze hun missie verbreden en aan belangenbehartiging voor de eigen achterban ook transitieleiderschap toevoegen, in samenwerking met andere branches en sectoren. Dat lukt niet alleen van binnenuit, de samenleving zal dat nadrukkelijk van ze moeten vragen. Ook de ketentafels die ooit vanuit de vereniging zijn ontstaan hebben die keuze: onderling meer duurzame projecten doen, of ook de dialoog aangaan met de samenleving over de verantwoordelijkheid van de keten als geheel. Tafels die hun achterban oproepen tot deze verbreding krijgen daar wel wat voor terug: meer aandacht, maatschappelijk draagvlak, ketensamenwerking, politieke emancipatie, meer kans op een vlak speelveld en meer duurzame impact.

Strategie

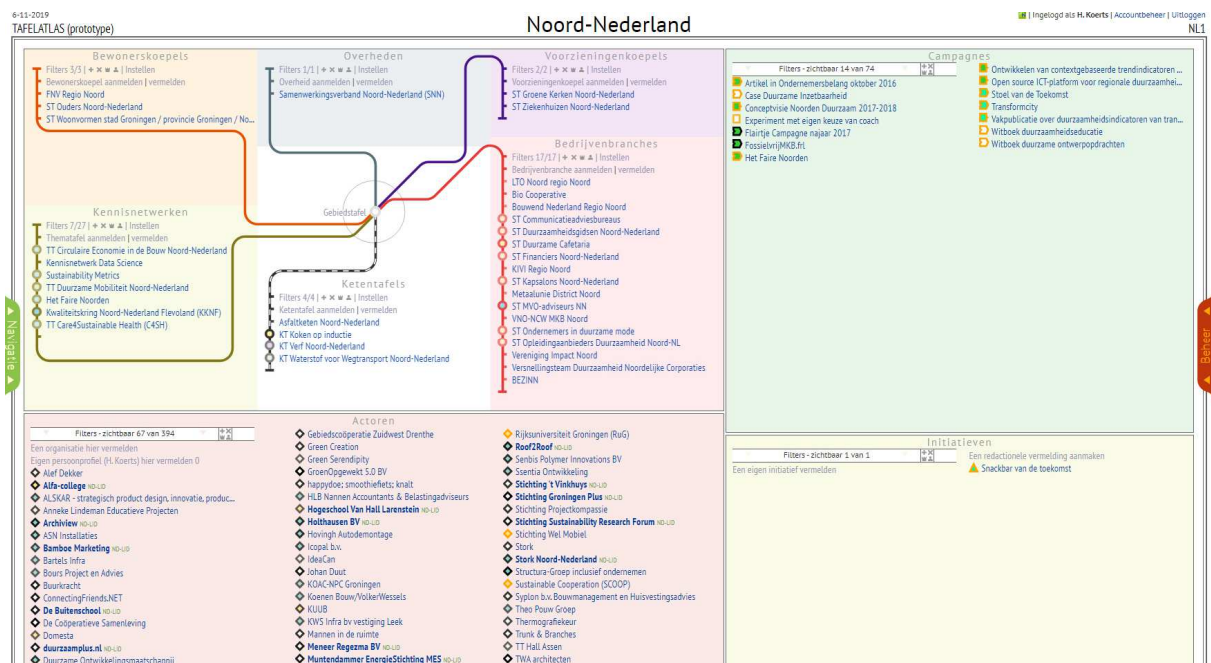
Wat kunnen we strategisch inzetten?

1. Transitie-model. We hebben in 2019 een aangescherpt transitie-model opgesteld, zie schema. Dit model zegt dat transitie op individueel niveau aangejaagd wordt door mensen en organisaties die initiatieven nemen, en dat de politiek transitie aanjaagt door transitiecampagnes. Zo krijg je een schema met vier kwadranten. Bij transities is dit te gebruiken als checklist. Vanuit elk van de vier hoeken kun je namelijk effect hebben op de andere drie. Er zijn dus altijd $4 \times 3 = 12$ checkvragen te stellen. Vanuit een actor bijvoorbeeld: neem ik initiatief, doe ik mee aan campagnes, prikkel ik de politiek? Of vanuit campagnes:

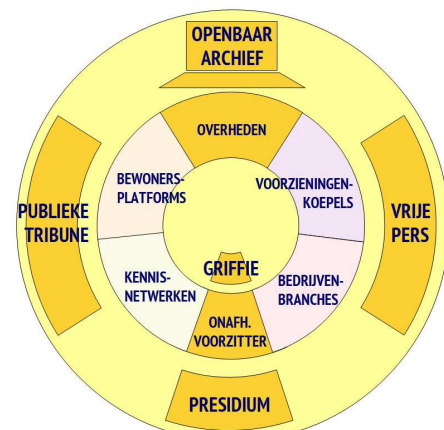

transformeren we het openbaar bestuur, betrekken we burgers en organisaties, steunen we lopende initiatieven? Een praktische theorie dus.

2. TafelAtlas. Het prototype van de tafelAtlas uit 2018 heeft in 2019 een upgrade gekregen. De kaarten laten behalve tafelnetswerken en campagnes nu ook actoren en initiatieven zien, overeenkomstig het bovenstaande transitie-model. Daarmee ontstaat een totaalbeeld van transitie in een geografisch gebied, en een toekomstbeeld van het openbaar bestuur. Dit helpt zowel de actoren als het openbaar bestuur om (via 12 checkvragen) nieuwe stappen te zien en te zetten. De uitbreiding met actoren heeft verder een meerwaarde voor de leden van Noorden Duurzaam, die met accent zijn weergegeven op de kaart van Noord-Nederland en die zichzelf ook op andere kaarten zichtbaar kunnen maken. De atlas bevat een kaart van Nederland en kaarten van alle regio's, provincies, gemeenten, wijken en buurten, circa 15.000 in totaal, nu nog meerendeels leeg. Per gebied geven we één redactieaccount uit, bij voorkeur in overleg met de betrokken overheid. De kaartredacteur kan zelf de kaart vullen en kan ook zelfmeldingen en voorstellen voor redactionele vermelding vrijgeven. Het inventariseren in een gebied kan ook een opdracht zijn voor studenten (er lopen al diverse projecten). Zo kan een omvangrijke beeldcollectie ontstaan die transitie versnelt en tegelijk bijdraagt aan nieuwe democratie. De landelijke schaal betekent mogelijkheden voor andere regionale netwerken en voor initiatiefnemers tot op buurtniveau, en is nodig om middelen te vinden voor doorontwikkeling. Technisch blijft de atlas vooralsnog nog een prototype.¹

3. Gebiedstafels. Gebiedstafels zijn verzamelpunten van alle tafels in een gebied, zoals het kruispunt van de metrolijnen in de bovenstaande kaart. Na de eerste proef met een gebiedstafel in Haren (2015-2017), de brief over tafeldemocratie in 2018² en de nieuwe versie van de tafelAtlas is ook het concept van gebiedstafels in 2019 vernieuwd. De belangrijkste wijziging is

¹ <https://www.noordenduurzaam.nl/tafelatlas>

² <https://www.noordenduurzaam.nl/files/181019-Reactie-Tussenrapport-Staatscommissie-Parlementair-Stelsel.pdf>

een uitsplitsing van de deelnemende tafels naar vijf 'vakken'. Die vakken representeren tezamen de maatschappij en staan bovendien voor specifieke en onderling afhankelijke taken bij duurzaamheidstransities.³ Een try out in augustus 2019 bij DuurzaamDoor en een praktijktest met een startende energiecoöperatie in oktober wezen uit dat deze indeling een nieuwe dynamiek brengt: de vakken concurreren onderling niet om kiezers en spreken elkaar daardoor gemakkelijker aan op ieders taak en op gezamenlijke verantwoordelijkheid. Ze komen sneller tot samenwerking. De druk op samenwerking wordt bovendien verhoogd door de openbaarheid die belangen van buiten (omliggende wereld, toekomstige generaties) binnen brengt. De samenwerkingsdruk kan nog verder oplopen als er ook echt transitiegeld verdeeld moet worden. Dit concept van een gebiedstafel nadert daarmee praktische inzetbaarheid voor proefprojecten en voor voor een stip op de horizon als 'Tweede Kamer van de Gemeenteraad'.

4. Kerntaken van tafels. Een tafelnetwork functioneert effectiever en efficiënter als de deelnemende tafels enige overeenkomst hebben in taal en werkwijze. Noorden Duurzaam adviseert hiertoe aan alle tafels drie kerntaken: 1) bij de leden verzamelen van duurzaamheids**kwesties** (knelpunten, dilemma's, problemen, obstakels, gemiste kansen), deze met hulp van een stelsysteem democratisch prioriteren en vervolgens als toplist agenderen via media en politiek, 2) met andere tafels gebiedsbrede transitie**campagnes** starten en steunen om samen topkwesties aan te pakken en 3) **cijfers** te verzamelen die kwesties onderbouwen en helpen om middelen te vinden voor campagnes. Dit kerntakenmodel behoefde in 2019 geen aanpassingen.

5. Dienstenpakket. Noorden Duurzaam ondersteunt tafels met een dienstenpakket. Dat ontzorgt en professionaliseert startende en bestaande tafels en brengt ze met elkaar in contact. Het basispakket is kosteloos en omvat onder andere publicatiepagina's voor kwesties, campagnes en cijfers, en een experimenteel stelsysteem. Alleen bij gebruik van financiële diensten worden kosten in rekening gebracht. Die kosten zijn draagkrachtafhankelijk (berekend obv de betaalde eigen formatie van de tafel) en hebben geen vaste voet zodat tafels geen risico lopen.

6. Mensen en netwerk. De vereniging draait op een bestuur van vijf leden, ondersteund door een RvT van drie leden. Het ledental ligt op 120, waaronder particulieren, ZZP-ers, MKB-ondernemers, onderwijs, zorg en overheden. Er is een LinkedIn-groep met ruim 500 volgers. De vereniging is een actief deelnemer aan de PTRN-tafel van het landelijke programma DuurzaamDoor met 30+ transitiekoplopers. We onderhouden contacten met vier universiteiten, drie hogescholen, drie provincies en vele gemeenten.

---

³ Dit lijkt op de functionele democratie van de waterschappen, waar in de middeleeuwen de boeren, de dorpingen en de stedelingen op elkaar waren aangewezen om veilig te zijn voor het water.

SWOT. In het kort: **sterk:** concept, netwerk; **zwak:** middelen, organisatie; **kans:** toenemende transitienoodzaak; **bedreiging:** blinde vlekken (zie inleiding).

Strategie. Inzetten op respectievelijk **onderzoek, netwerk, experimenten, erkenning, diensten, inkomsten, interne organisatie en ledenwerving.** *Onderzoek* is voor pionierswerk een primaire activiteit. Het versterkt het concept waarvoor we aandacht vragen. Onderzoek betreft ook ons *netwerk* en breidt dit uit. In dit netwerk kunnen *experimenten* gedaan worden, met tafels, campagnes en de Tafelatlas. Onderzoek, netwerk en experimenten dragen bij aan *erkenning*. De kennis die hiermee ontstaat kunnen we omzetten in *diensten* voor leden en tafels. Gesubsidieerde experimenten en betaalde diensten leveren *inkomsten*. Daarmee kunnen we de *interne organisatie* professionaliseren. Opgeteld maakt dit de vereniging aantrekkelijker voor nieuwe *leden*.

Hieronder vertalen we deze strategie naar de werkgebieden en bestuursportefeuilles van de vereniging: onderzoek, dienstverlening, ledennetwerk, communicatie, interne organisatie, financieel.

Onderzoek

Vertrekpunt. Pionierswerk is een kerntaak van de vereniging. Een aanzienlijk deel van de tijd en de middelen wordt hier op ingezet. Waar mogelijk wordt samengewerkt met hoger onderwijs, kenniscentra, kennisnetwerken en andere pioniers. Onderzoek betreft analyse van ontwikkelingen op gebied van duurzaamheid en democratie, theorievorming, ontwikkeling van werkvormen, veldexperimenten, dienstontwikkeling, effectmeting, etc.

Doelen. In 2020 wil de vereniging:

- Reflectie zoeken vanuit de politicologie op de voorstellen over tafeldemocratie.
- Het prototype van de tafelatlas doorontwikkelen.
- Een eigendomsmodel, bestuursmodel en redactiestatuut voor de tafelatlas ontwikkelen.
- Experimenten met gebiedstafels en ketentafels begeleiden, zowel in Noord-Nederland als elders.
- Met landelijke partners de combinatie van gebiedstafels en gebiedscoöperaties onderzoeken.
- Onderzoeken of er ruimte is voor nieuwe regionale en lokale netwerken van transitieprofessionals.
- Bijdragen aan de ontwikkeling van de Participatietafel Regionale Netwerken van DuurzaamDoor.
- Onderzoek naar de combinatie van thematafels met het audit- en innovatieconcept Ecostaat.
- Studentonderzoek naar burgerinitiatieven (Hanze Hogeschool) beschikbaar maken voor gemeenten.

Dienstverlening

Vertretpunt. Noorden Duurzaam wil een regionale infrastructuur voor tafelnetswerken realiseren die maatschappijbrede samenwerking voor transitiecampagnes eenvoudiger maakt. Die infrastructuur omvat onder andere diensten waar met name tafels en overheden gebruik van kunnen maken. Het kosteloze basispakket omvat:

1. Tafelatlas (toekomstbeelden, vermelding, zelfmelding).
2. Webtools (kwesties, campagnes, indicatoren, leden, stemmen, mail, speeddates, contactgroepen).
3. Sociaal (tafelmarkt, LinkedIn-groep).

Daarnaast zijn er diensten tegen vergoeding:

4. Begeleiding (advies, opleiding, kwartiermaken, tafelbegeleiding).
5. Financieel (administratie, subsidieadvies, penvoerderschap).

In 2019 was het gebruik van dit dienstenpakket nog relatief beperkt. Zie de bijlage voor een overzicht.

Doelen. In 2020 wil de vereniging:

- De begeleiding toespitsen op lokale overheden met transitievraagstukken.
- Nieuwe en bestaande sectortafels en thematafels begeleiden in Noord-Nederland.
- Noord-nederlandse subsidieadviseurs koppelen aan tafels, initiatieven en campagnes.
- De tafel voor duurzaamheidsadviseurs revitaliseren (vanwege spilfunctie in transitie).
- Een gesubsidieerd project met een netwerk van thematafels ism Solidair Groningen Drenthe.
- Een gesubsidieerd project met een ketentafel voor inclusiviteit ism RUG en de Wethoudersvereniging.
- Workshops tijdens de Vakdagen voor Bouw en Renovatie april 2020 in Martini Plaza.

Ledennetwerk

Vertretpunt. De ledenwerving van de vereniging heeft drie primaire doelgroepen. Ter eerste **mensen en organisaties** die Noorden Duurzaam willen steunen omdat we frontliniewerk doen voor duurzame ontwikkeling. Het levert ze op: betrokkenheid bij nieuwe concepten, contacten, zichtbaarheid en praktische kennis. Ten tweede de **'transitiekoplopers'**: overheidsbestuurders, beleidsambtenaren, adviseurs, ondernemers, docenten en onderzoekers die betere samenwerking voor duurzame ontwikkeling willen organiseren in hun wijk, gemeente, provincie of regio en die daarbij buiten de bubbles van duurzaamheid en democratie willen kijken (zie inleiding). Concepten als gebiedstafels en tafelatlas betekenen voor deze doelgroep een groter bereik en meer tempo. Verder zijn we voor deze doelgroep een kennisnetwerk, een databron en een sociaal netwerk. De derde doelgroep zijn **representatieve netwerken** (tafels) van thema's, sectoren, ketens en gebieden die onderlinge samenwerking en politieke invloed zoeken voor hun bijdrage aan transitie. Bijvoorbeeld brancheorganisaties en kennisnetwerken. Lidmaatschap van Noorden Duurzaam brengt ze via o.a. de tafelatlas en gebiedstafels dicht bij het vuur en dicht bij coalitiepartners.

Doelen. In 2020 wil de vereniging:

- Kernleden meer betrekken, bijvoorbeeld in brainstormsessies en werkgroepen
- Kernleden beter profileren in de tafelatlas
- Meer transitiekoplopers bij de vereniging en ons ontwikkelwerk betrekken
- Bestaande netwerken in de regio actiever interesseren voor aansluiting bij Noorden Duurzaam
- De ledenadministratie verbeteren en overdraagbaar maken

Communicatie

Vertrekpunt. De communicatie van de vereniging heeft in 2018 en 2019 op een bescheiden pitje gestaan. Veel energie is besteed aan de basis: conceptontwikkeling, contacten met de wetenschap, landelijke samenwerking, debat en experimenten. Dat heeft strategisch inzetbaar kapitaal opgeleverd waarmee we weer naar buiten kunnen.

Doelen. In 2020 wil de vereniging:

- Een nieuw communicatieplan opstellen
- Een nieuwe flyer maken voor ledenwerving
- Een flyer maken voor transitiekoplopers
- De webteksten herschrijven en de website verbeteren
- Standmateriaal verbeteren en stands bij evenementen bemensen
- Opiniestukken schrijven en publiceren
- Een tafelmarkt voor een gemeente of provincie organiseren
- De LinkedIn-groep beter benutten

Interne organisatie

Vertrekpunt. De actieve kern van de vereniging is klein en behoeft uitbreiding, zowel bestuurlijk als uitvoerend. Er is een kerngroep nodig die in deeltijd of voltijd inzetbaar is en daarvoor gecompenseerd kan worden. Er is een secretariaat nodig. Het is belangrijk prominente wetenschappers aan de vereniging te verbinden.

Doelen. In 2020 wil de vereniging:

- Prominenten uit het openbaar bestuur betrekken bij de vereniging.
- Een wetenschappelijke adviesraad vormen.
- Samenwerking met kenniscentra ontwikkelen (bedrijfsleven, hoger onderwijs en MBO)
- Samenwerking met andere transitienetwerken intensiveren.
- Nieuwe werkgroepen vormen voor onderzoek, dienstverlening, communicatie, administratie en webtechniek.
- Studenten betrekken bij deze werkgroepen in samenwerking met o.a. WIJS.

Financiëel

Vertrekpunt. De vereniging heeft al sinds de oprichting in 2013 grote moeite om rond te komen en om naast de bescheiden contributie-inkomsten aanvullende middelen aan te trekken. We passen niet in subsidieregelingen voor MKB en we zitten zowel bij de duurzaamheid als bij democratie bij veel bestuurders in de blinde vlek (zie inleiding). Ondertussen neemt de urgentie, de ambitie en de budgetbehoefte toe.

Doelen. In 2020 wil de vereniging:

- Een nieuw rechtstreeks beroep doen op provincies om het werk van de vereniging te steunen.
- Met inzet van adviseurs opnieuw een beroep doen op regionale, nationale en Europese subsidies.
- Projecten voor tafels of overheden alleen starten als de kosten gedekt zijn.
- Meer inzet op betaalde dienstverlening (pervoerderschap, kwartiermaken).
- Een beloningsbeleid met betere compensatie voor inzet maar zonder risico voor de vereniging.
- De contributie gelijk laten zodat het lidmaatschap laagdrempelig blijft.
- De financiële dienstverlening professionaliseren met een op te richten stichting tafelgelden.
- De ANBI-status behouden.

Begroting. Zie separaat document (bijlage bij de agenda van de ALV van 27-11-2019).

Bijlage: Projecten 2019

- Eerste try out met een gebiedstafel volgens het 5-vakkenmodel, met deelnemers uit het programma DuurzaamDoor, op 23-8-2019 in Utrecht, zie www.noordenduurzaam.nl/project/115062.
- Proef met een gebiedstafel in de Wieringermeer. Aanloop naar een veldtest met het 5-vakkenmodel in 2020.
- Begeleiding van een startende energiecoöperatie in Heerlen. Ook hier is het 5-vakkenmodel toegepast.
- Begeleiding van een startende brancheorganisatie van burgerinitiatieven in de gemeente Groningen. Zie www.burgerinitiatievingroningen.nl
- Begeleiding van diverse projecten in de wijk Vinkhuizen (gemeente Groningen): mobiliteitsproject Vinkmobiel (www.vinkmobiel.nl); oprichting van het Seniorenplatform Vinkhuizen (www.seniorenvinkhuizen.nl); oprichting van een ketentafel 'Vinkhuizen Inclusief' in samenwerking met o.a. RUG en Wethoudersvereniging Nederland (in afwachting van toekenning subsidie).
- Begeleiding van de ontwikkeling van de Food Council MRA (metropoolregio Amsterdam). Dit is een vervolg op de oprichting van de Voedselketen Stad en Ommeland in de provincie Groningen.
- Veldtest Tafelatlas: een onderzoek in opdracht van RVO naar toepassing van de tafelatlas in diverse projecten in het land, zie www.noordenduurzaam.nl/node/106341.
- Doorontwikkeling prototype van de Tafelatlas: kaartontwerp en functies voor gebruikers en redactie.
- Voorbereiding van 6 workshops tijdens de Bouw en Renovatie Vakdagen in april 2020 in Martini Plaza. Voor de workshops komt centraal op de beursvloer een transparant 'aquarium' gebouwd met een overlegtafel en publieke tribune.
- Gesprekken over manipulatie van tafeldemocratie. Politieke en bestuurlijke systemen moeten voldoende bestand zijn tegen oneigenlijk gebruik. In gesprekken met deskundigen verkennen we op welke punten het concept van tafeldemocratie verbetering behoeft.
- Ontwikkeling van ca 20 thematafels binnen een project van Solidair Groningen Drenthe (Assen, www.solidairgroningendrenthe.nl) voor de sector levensbeschouwing (religieuze, filosofische en humanistische gemeenschappen). Het project versterkt de eigen duurzaamheidsexpertise van de sector en de samenwerking binnen sector hiervoor.
- Publicatie van drie artikelen in 'Participatieverhaal halen 2020', onder redactie van Arjen van Leeuwen die ook lid is van ons bestuur. Het boek is in september 2019 verschenen. Noorden Duurzaam heeft een aantal boeken op voorraad om te kunnen weggeven aan bijvoorbeeld overheden.
- Samenwerking met Ecostaat BV i.o. (Drachten) voor een nieuwe werkwijze bij overheidsinspecties van o.a. bedrijven, gebouwen en woningen. Naast voldoen aan regelgeving en afspraken is hierin aandacht voor extra inzet van ondernemers en gebouw eigenaren en voor kansen door innovaties.
- Onderzoek met Synovem BV (Dokkum, www.synnovem.nl) naar mogelijkheden voor gebiedsbrede campagnes die asbestvervangende versnellen.
- Onderzoek met MBO-instellingen in Noord-Nederland naar samenwerking tussen onderwijs en autorecyclingbedrijven voor student companies.